

УДК 811.161.2'27'373.23'42-057.177.1(477)"20":159.923

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-2-37>

Марія КУХАРЧИШИН,

orcid.org/0000-0003-2314-9601

кандидат філологічних наук,

доцент катедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) maria.kukharchyshyn@lnu.edu.ua

Адріана ЧУЧВАРА,

orcid.org/0000-0002-4636-9968

кандидат філологічних наук,

доцент катедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) adriana.chuchvara@lnu.edu.ua

Христина ЩЕПАНСЬКА,

orcid.org/0000-0001-6393-5987

кандидат філологічних наук,

доцент катедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) Khrystyna.Shchepanska@lnu.edu.ua

ПРЕЦЕДЕНТНЕ ІМ'Я В ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО: СТРАТЕГІЇ ВЕРБАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА АДРЕСАТА

Дослідження присвячене розкриттю стратегій вербального впливу на адресата за допомогою прецедентних імен у президентському дискурсі Володимира Зеленського. Сформульовано такі завдання: 1) з'ясувати, як за допомогою прецедентних імен адресант реалізує функцію впливу на адресатів у текстах 52 звернень, 8 промов, 2 виступів у перший місяць російсько-української війни; 2) визначити основні техніки впливу, засвідчені в аналізованому дискурсі. Методи аналізу. За допомогою описового методу схарактеризовано прецедентні імена, виокремлені з аналізованого корпусу текстів. Контекстний аналіз уможливив інтерпретацію технік впливу адресанта текстів на адресатів за допомогою прецедентних імен. Здійснений аналіз президентського дискурсу Володимира Зеленського підтверджує невипадковий набір / поєднання прецедентних імен. Президент України використовує прецедентні імена як засоби вербального впливу. Техніки впливу – формування аналогії, присвоєння словам нових значень, створення потрібного вертикального контексту, асоціативного / контекстуального ряду однорідних явищ. В аналізованому президентському дискурсі прецедентні імена реалізують функцію вербального впливу здебільшого шляхом формування аналогії та присвоєння словам нових значень, рідше – за допомогою вертикального контексту й асоціативного чи контекстуального ряду однорідних явищ. Засвідчено приклади використання аналогії як техніки впливу на референційному рівні, де прецедентність представлена ситуацією або сукупністю ситуацій, які можна диференціювати за ознаками реальне / уявне. Для реалізації певних комунікативних інтенцій чинний Президент України застосовує відразу дві техніки впливу – аналогію та присвоєння словам нових значень.

Ключові слова: прецедентне ім'я, воєнно-політичний дискурс, техніки вербального впливу, Володимир Зеленський.

Mariia KUKHARCHYSHYN,
orcid.org/0000-0003-2314-9601

PhD in Philology

Associate Professor at the Department of the Ukrainian Applied Linguistics
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) mariya.kukharchyshyn@lnu.edu.ua

Adriana CHUCHVARA,
orcid.org/0000-0002-4636-9968

PhD in Philology

Associate Professor at the Department of the Ukrainian Applied Linguistics
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) adriana.chuchvara@lnu.edu.ua

Khrystyna SHCHEPANSKA,
orcid.org/0000-0001-6393-5987

PhD in Philology

Associate Professor at the Department of the Ukrainian Applied Linguistics
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) Khrystyna.Shchepanska@lnu.edu.ua

PRECEDENT NAME IN VOLODYMYR ZELENSKYI'S PRESIDENTIAL DISCOURSE: STRATEGIES FOR VERBAL INFLUENCE ON THE ADDRESSEE

The research focuses on exploring the strategies for verbal influence on the addressee by examining the usage of precedent names in Volodymyr Zelenskyi's presidential discourse as an illustrative case. The tasks are outlined as follows: 1) to investigate how the sender utilizes precedent names to fulfil the function of influencing the recipients in a total of 52 addresses, 8 speeches, and 2 statements delivered during the initial month of the Russian-Ukrainian war; 2) to identify the main techniques of influence used in the analyzed discourse. The analysis was conducted using the following methods: 1) descriptive method. The authors identified and distinguished precedent names from the examined body of texts. 2) contextual analysis. This approach allowed for the interpretation of how the sender of the texts influenced the recipients by employing precedent names. It enabled an understanding of the techniques used to impact the recipients through the utilization of these precedent names. The examination of Volodymyr Zelenskyi's presidential discourse substantiates the deliberate selection and arrangement of precedent names. The President of Ukraine employs precedent names as a tool for verbal persuasion. Strategies of influence encompass the establishment of analogies, redefining word meanings, vertical context, and developing associative or contextual sequences of similar phenomena. In the analyzed presidential discourse, precedent names implement the function of verbal influence mostly by forming an analogy and redefining word meanings, less often through the vertical context and developing associative or contextual sequences of similar phenomena. There are examples of using analogy as a technique of influence at the referential level, where the precedent is represented by a situation or a set of situations that can be differentiated by the characteristics of real / imaginary. To implement certain communicative intentions, the current President of Ukraine uses two techniques of influence at once, analogy and redefining word meanings.

Key words: a precedent name, military-political discourse, techniques of verbal influence, Volodymyr Zelenskyi.

Формулювання проблеми. Одним із пріоритетних напрямів сучасної лінгвістики залишається дослідження маркерів взаємодії мови та політики (Волянчук, 2022: 47–52; Кухарчук, 2018: 45–47; Стеблина, 2020: 115–121; Яворська, 2011: 8–19). Політику розглядають як «приклад дискурсивних практик, у яких мова й соціально-комунікативна дія постають як єдине ціле» (Яворська, 2011: 9). Як стверджує Катерина Серажим, вербальним виявом політики є політичний дискурс, його зміст визначають соціокультурні, політичні, прагматично-ситуативні, психологічні та інші чинники, він має лінгвістичну та екстралінг-

вістичну структуру і характеризується спільністю світу, який вибудовує автор та інтерпретує слухач, читач тощо (Серажим, 2002: 252, 326). На думку Галини Яворської, політичний дискурс актуалізується в різноманітних писемних та усних текстах, що належать до політики як соціального інституту і становлять результат політичної комунікації. Це сукупність виступів, промов і висловів політичних діячів, відповідні документи з різним ступенем юридичної обов'язковості (угоди, програми тощо), а також продукція аналітичних центрів – спеціальні розвідки, у яких аналізують політичні події і які враховують під час ухвалення політич-

них рішень. До політичного дискурсу зараховують також обговорення політичних питань у ЗМІ і висловлення на політичні теми непрофесіоналів (Яворська, 2011: 10).

Аналіз досліджень. Відомо, політичний дискурс як форма інституційного дискурсу «має чітко орієнтовану прагматичну установку (втягнення в політичний процес)» (Лукіна, 2021: 77). Комунікативні інтенції адресантів у дискурсі такого типу спрямовані на «питання завоювання, утримання та використання державної влади» (Лукіна, 2021: 76). Промови, звернення, виступи президента в умовах війни мають ознаки не лише політичного, але й воєнного дискурсу. Сучасні дослідники пропонують термін «воєнно-політичний дискурс» як «комбінацію мовлення мілітаристського і політичного / евфемінізованого» (Щепка, 2014: 205). Основні комунікативні інтенції адресанта у воєнно-політичному дискурсі – обґрунтувати введення воєнного стану на території держави, інформувати громадян про хід війни, підтримувати бойовий дух військових і цивільних, а також заручитися підтримкою світових політичних лідерів. Для реалізації останніх двох інтенцій особливо важливим є вдале використання мовних засобів як інструментів соціальної влади та вербального впливу на адресатів. До таких засобів належать і прецедентні феномени – «складники концептуальної системи, позначення та зміст яких добре відомі представникам певної етнокультурної спільноти, вагомим і використовуваним в когнітивному й комунікативному плані» (Селіванова, 2012: 108). Використовуючи прецедентні феномени у воєнно-політичному дискурсі, адресант апелює до культурно-мовної компетенції як «здатності носіїв певної етнічної культури й мови впізнавати в мовних одиницях і мовленнєвих продуктах культурно значимі установки й норми, ціннісні орієнтири, культурні коди та можливість їхньої переінтерпретації, а також організовувати свою комунікативну поведінку та текстопородження згідно з цими культурними знаннями» (Селіванова, 2012: 108).

Одним із найпоширеніших і найуживаніших різновидів прецедентних феноменів є прецедентне ім'я – індивідуальне ім'я, географічна чи історична назва, що актуалізує конотативні ознаки, співвіднесені з національною (етнічною) культурою (Словник сучасної лінгвістики, 2012: 363–364). У воєнно-політичному дискурсі прецедентні імена використовують з огляду на їхню лінгвокультурну значимість і для мовця, і для адресатів мовлення, що уможливорює реалізацію персвазивної функції, або функції переконування і впливу (Рослицька, 2018: 43). Саме цю функ-

цію «персвазивна теорія виділяє з-поміж інших мовних і комунікативних функцій і виокремлює явище персвазивної комунікації як повідомлення чи сукупності повідомлень, метою яких є формування, утвердження або зміна поглядів сприймача тексту» (Павлюк, 2007).

В українському мовознавстві є досвід аналізу політичного дискурсу лідерів країни. Так, дисертацію Мар'яни Рослицької присвячено комплексному аналізу формально-семантичних та соціо-прагматичних особливостей прецедентних імен у текстах промов політичних лідерів України, Польщі та Франції за період з 1991 до 2016 років; окреслено універсально– та національно-прецедентні імена політичного дискурсу трьох мов, який відображає спільні та відмінні показники змістового рівня прецедентних імен. Прецедентні феномени українськомовного політичного дискурсу 2014–2019 років стали об'єктом дослідження Тетяни Соловйової. Проаналізувавши функційно-прагматичне, типологічно-генетичне навантаження та сугестивно-смыслотворчу роль прецедентних одиниць у системі суспільно-політичної комунікації, дослідниця встановила, що прецедентні феномени постають невід'ємними лінгвоодинаміями політичного дискурсу. Тетяна Євтушена, Владлена Затворницька дослідили комунікативно-функціональний потенціал прецедентних феноменів у промовах як жанрі політичного дискурсу Президента України Петра Порошенка. Об'єктом дослідження українських мовознавців стали також промови чинного Президента України Володимира Зеленського (Гурко, 2022: 18–22; Кондратенко, 2022: 313–324; Якимчук, Лопатюк, 2022: 127–134; Shchepanska, Chuchvara, Kukharchyshyn, 2025).

Мета нашого дослідження – окреслити стратегії вербального впливу на адресата за допомогою прецедентних імен, виокремлених у президентському дискурсі Володимира Зеленського. Для реалізації сформульованої мети виокремимо такі **завдання**: 1) з'ясувати, як за допомогою прецедентних імен адресант реалізує функцію впливу на адресатів у текстах звернень, промов, виступів у перший місяць російсько-української війни; 2) визначити основні техніки впливу, засвідчені в аналізованому президентському дискурсі.

Матеріалом для аналізу слугували 52 звернення, 8 промов і 2 виступи Володимира Зеленського, звернені до українського народу та іноземних адресатів, зібрані в праці «Місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського», яку впорядкував Олександр Красовицький (Харків, 2022).

Методи аналізу. У статті за допомогою описового методу схарактеризовано прецедентні імена, виокремлені з аналізованого корпусу текстів. *Контекстний аналіз* уможливив інтерпретацію технік впливу адресанта текстів на адресатів за допомогою прецедентних імен. Зміст терміна *аналіз контекстний* розкрито, для прикладу, у «Словнику сучасної лінгвістики: поняття і терміни» Анатолія Загнітка (Донецьк, 2012). Тут ідеться про 1) аналіз частин через ціле, коли одиницями аналізу виступають мовленнєві (інколи мовні одиниці), ємніші, ніж сама одиниця. Часто застосовують таку методику, за якої одиницю мови аналізують у складі контексту, виділеного з тексту та об'єднаного мовною одиницею, що в контексті реалізує та активізує власне значення. Зазначено, що контекстний аналіз наближений до соціологічних прийомів, адже передбачає: а) вивчення ситуації мовлення; б) вивчення контексту культури; 2) визначення мовленнєвих умов, у яких реалізованим є актуальне значення досліджуваної мовної одиниці» (Словник сучасної лінгвістики, 2012: 46).

Виклад основного матеріалу. Промови, звернення, виступи Володимира Зеленського в перший місяць війни часто адресовані представникам впливових міжнародних організацій, очільникам урядів і президентам країн усього демократичного світу. Основною комунікативною метою промовця було переконати адресатів у доцільності підтримки України у війні проти окупантів. Для реалізації цієї мети важливо було вміло використовувати стратегії вербального впливу, зокрема, не лише класичної аргументації, що апелює до розуму, але й навіювання – однієї із найефективніших технологій впливу, орієнтованої на сферу емоцій. Серед технологій навіювання дослідники виокремлюють такі, як формування аналогії, творення вертикального контексту, асоціативного чи контекстуального ряду однорідних явищ, наділення слів новими значеннями, використання слів-паролів (Рослицька, 2018: 56).

В аналізованому президентському дискурсі прецедентні імена реалізують функцію вербального впливу здебільшого шляхом формування аналогії та присвоєння словам нових значень, рідше – за допомогою вертикального контексту й асоціативного чи контекстуального ряду однорідних явищ. Розглянемо це детальніше.

Аналогія як техніка впливу. Здатність прецедентних імен творити конструкції аналогії виявляється через їхнє «змістове наповнення, ознака або ознаки якого є спільними для кількох одиниць» (Рослицька, 2018: 156). У промовах і зверненнях у перший місяць російсько-укра-

їнської війни Президент України Володимир Зеленський, зважаючи на хід воєнних дій і їхні наслідки, здебільшого актуалізує оніми, що стають прецедентними або набувають нової прецедентності. Наприклад, знаковими в цей час були події, пов'язані з блокадою українського міста на півдні Донецької області – Маріуполя, коли тисячі людей через активні бойові дії не могли покинути місто: *«Цей черговий злочин російських військових проти Маріуполя нічим не відрізняється від захоплення Басєвим лікарні в Будионовську. Хоча... Відрізняється. Зараз – ще підліше»* (Звернення Президента Володимира Зеленського 16 березня 2022 року). Наводячи аналогію *Маріуполь – Будионовськ*, Володимир Зеленський апелює до спільної змістової риси «взяття в заручники тисячі мирних жителів». Іншим прикладом використання топоніма *Маріуполь* як імені, що стає прецедентним, є творення аналогії *Маріуполь – Верден*: *«Після тижнів російського вторгнення Маріуполь та інші українські міста, по яких вдарили окупанти, нагадують руїни Вердена. Як на тих страшних фотографіях часів Першої світової війни, які, я впевнений, кожен і кожна із вас бачили»* (Промова Президента України на спільному зібранні Сенату, Національних зборів Французької Республіки та Ради міста Парижа 23 березня 2022 року). Спільною змістовою рисою для прецедентних імен *Маріуполь* і *Верден* є «руйнація міста внаслідок активних бойових дій». Така аналогія не є випадковою, адже промова Володимира Зеленського адресована членам Сенату, Національних зборів Французької Республіки та усім громадянам Франції.

Особливого комунікативного ефекту аналогія як техніка впливу в аналізованому президентському дискурсі досягає за допомогою актуалізації дат з ознаками прецедентності. Наприклад: *«Я хочу, щоб ви відчували все це. Я хочу, щоб ви задумалися про цю дату. Про 24 лютого. Про початок цього вторгнення. Вторгнення Росії в Україну. 24 лютого. Цей день двічі увійшов в історію. І обидва рази – як трагедія. Трагедія для українців, для євреїв, для Європи, для світу. 24 лютого 1920 року була заснована Націонал-соціалістична робітничка партія Німеччини – НСДАП. Партія, яка забрала мільйони життів, знищила цілі країни, намагалася вбити народи. Через 102 роки, так само 24 лютого, був відданий злочинний наказ про початок повномасштабного вторгнення російських військ в Україну. Вторгнення, яке забрало вже тисячі життів, мільйони людей залишило без дому, зробило їх вигнанцями»* (Промова Президента України Володимира Зелен-

ського в Кнесеті 20 березня 2022 року). У наведеному уривку промови Володимира Зеленського дати 24 лютого 1920 року і 24 лютого 2022 року утворюють аналогію за концептуальними ознаками «злочин проти людства», «злочинний наказ», «тисячі жертв». Оскільки промова адресована членам Кнесету, членам уряду Держави Ізраїлю та загалом ізраїльтянам, у ній актуалізовано дату, яка вплинула на хід історії цього народу.

У цій же промові Президент України конструює аналогію *Кремль (Москва) – нацистська партія* за концептуальними ознаками «трагедія», «злочини проти людства», де назва *Кремль* метонімічно позначає владу в Російській Федерації, а мовна конструкція «нацистська партія» – тоталітарний режим у Німеччині 1920–1945 років: «Послухайте, що каже **Кремль**. Просто послухайте! Там звучать навіть терміни – такі, як звучали тоді [під час Другої світової війни – прим. наша]. І це трагедія. Коли **нацистська партія** йшла Європою і хотіли знищити все, знищити всіх. Хотіла підкорити народи. І не залишити від нас, від вас нічого. І навіть імені й сліду. Вони називали це «остаточним вирішенням єврейського питання». Ви пам'ятаєте це. І впевнений – ніколи не забудете! Але почуйте, що звучить зараз у **Москві**. Почуйте, як там знову кажуть ці слова: «остаточне рішення». Але вже щодо, так би мовити, до нас, до «українського питання»» (Промова Президента України Володимира Зеленського в Кнесеті 20 березня 2022 року).

Контексти вживання хороніма **Росія (Російська Федерація)** негативно конотовані, пов'язані із формуванням образу ворога: «**А Росія** – не просто серед ворогів. А навіть більший ворог, більше зло, ніж **Північна Корея**. Саме так думають, наприклад, американці. Звичайні люди в усіх штатах. Як і звичайні люди в усіх європейських країнах» (Звернення Президента України 13 березня 2022 року). Аналогія із найбільш ізольованою від зовнішнього світу країною підсилена також актуалізацією прецедентної ситуації в тексті звернення: «Що ми чуємо сьогодні? Це не просто вибухи ракет, бої, гул авіації. Це звук нової **залізної завіси**, яка опускається й закриває **Росію** від цивілізованого світу» (Звернення Президента України 24 лютого 2022 року). *Залізна завіса* – термін, використовуваний для позначення кордону між Східною Європою, яка перебувала під радянським контролем, та Західною Європою в період «Холодної війни». Поняття «*залізна завіса*» трактують як політичну ізоляцію країни, політичні й ідеологічні бар'єри між народами. На сучасному етапі, як відомо, цей термін найчастіше вживають саме стосовно Пів-

нічної Кореї (Корейської Народно-Демократичної Республіки), політичний режим якої вважають найбільш тоталітарним у світі.

У промові в Палаті депутатів Італії Володимир Зеленський конструює аналогію *Київ – Рим* за концептуальною ознакою «культурний та історичний центр»: «Я звертаюся до вас із **Києва** – нашої столиці. З міста, яке має для нашого регіону таке ж значення, як **Рим** – для всього світу. З **Києва** почався відлік великої культури великого народу. А зараз ми – на межі виживання. Київ за свою історію пройшов через жорстокі війни. І заслуговує після всіх втрат і всіх трагедій на життя в мирі. У вічному мирі. Як заслуговує на це Рим і будь-яке інше місто нашого світу» (Промова Президента України Володимира Зеленського в Палаті депутатів Італії 22 березня 2022 року).

Прецедентні імена *Велика Британія* та *Україна* формують аналогію за концептуальною ознакою «протистояння ворожій агресії». Атрибутив, що є частиною номінації *Велика Британія*, у зверненні Володимира Зеленського до Парламенту Великої Британії стає елементом контекстуального ряду: *Велика Британія – великий народ – велика історія – велика країна – велика мрія – велика боротьба – велика Україна*: «Я звертаюся до всіх людей *Сполученого Королівства*. До всіх людей **Великої Британії**. Великого народу. З великою історією. Я звертаюся до вас як громадянин, як Президент, але теж великої країни. З великою мрією. І великою боротьбою. Я хочу розповісти вам про наші 13 днів. 13 днів міцної війни, яку ми не розпочинали й не хотіли. Але ведемо. Тому що не хочемо втратити те, що в нас є, те, що наше, – Україну. Так само, як ви не хотіли втратити свій острів, коли нацисти готувалися розпочати битву за вашу велику державу, битву за Британію. <...> Слава **великій Україні!** Слава **Великій Британії!**» (Звернення до Парламенту Великої Британії 8 березня 2022 року).

Цікавим в аналізованому президентському дискурсі є використання аналогії як техніки впливу на референційному рівні, де прецедентність представлена ситуацією або сукупністю ситуацій, які можна диференціювати за ознаками реальне / уявне (змодельоване колективною чи індивідуальною свідомістю) (Селіванова, 2012: 110). Наприклад, у промові, адресованій членам парламенту Канади, Володимир Зеленський, використовуючи прецедентні імена, апелює до уяви канадців, моделюючи нереальні ситуації: «Наша **площа Свободи у Харкові** і ваша **Churchill Square в Едмонтоні**. Уявіть російські ракети, які б'ють у її серце. Наш **Бабин Яр** – місце поховання жертв Голокосту...

Росіяни не зупинялися перед бомбардуванням навіть цієї землі. А що з **Національним монументом Голокосту в Оттаві?**» (Промова Президента України Володимира Зеленського у парламенті Канади 15 березня 2022 року); «Ви бачите, що наші міста: **Харків, Маріуполь** не захищені так само, як ваші **Едмонтон і Ванкувер**» (Промова Президента України Володимира Зеленського у парламенті Канади 15 березня 2022 року). Аналогія **Харків, Маріуполь – Едмонтон, Ванкувер** сконструйована на основі концептуальної ознаки «незахищеність».

Присвоєння словам нових значень як техніка впливу: про метонімію та метафору. Іншою часто використовуваною технікою впливу в аналізованому президентському дискурсі є присвоєння словам нових значень на основі метонімічних перенесень і метафоризації. Наприклад: «**Площа Свободи у Херсоні – це вся Україна. Вулиці Конотоп, де місцеві кричать на окупантів, – це Україна**» (Звернення Президента України Володимира Зеленського 5 березня 2022 року). Володимир Зеленський у наведеному контексті використовує метонімічне перенесення, щоб досягти особливого комунікативного ефекту – засвідчити єдність українського народу. Таку ж техніку впливу чинний Президент України використовує і в іншому зверненні до українського народу: «**Вчора зранку на площі Свободи ми всі були харків'янами. Потім ворог зніс нас усіх ударами по житлових будинках у Бородянці. Вчора ввечері нас усіх бомбили в Києві. І ми всі знову загинули в Бабиному Яру – від ракетного удару. Хоча весь світ обіцяє, обіцяє постійно – ніколи знову**» (Звернення Президента України Володимира Зеленського 2 березня 2022 року). Прецеденті імена **площа Свободи, Бородянка, Київ, Бабин Яр** вжиті на позначення всієї України та її народу.

У президентському дискурсі Володимира Зеленського фіксуємо і такі метонімічні конструкції:

Альянс, НАТО – політичні лідери країн-членів НАТО: «**Усе, на що спромігся Альянс на сьогодні, це провести через систему своїх закупівель 50 тонн дизпального для України**» (Звернення Президента України 4 березня 2022 року).

Європа – політичні лідери Європи: «**Танкові колони та авіанальоти максимально схожі на те, що Європа вже давно бачила – під час Другої світової війни і про що говорила “ніколи знову”**» (Звернення Президента України 25 лютого 2022 року).

Євросоюз – політичні лідери країн-членів Євросоюзу: «**Євросоюз вирішив постачати нам**

зброю. Ми вдячні» (Звернення Президента України 28 лютого 2022 року).

Кремль – державна влада Російської Федерації: «**Послухайте, що каже Кремль. Просто послушайте! Там звучать навіть терміни – такі, як звучали тоді [під час Другої світової війни – прим. наша]**» (Промова Президента України Володимира Зеленського в Кнесеті 20 березня 2022 року).

Площа Свободи (Харків) – свобода як право вибору, філософська категорія: «**Харків. Удар крилатою ракетою. В найбільшій площі Європи – в Площі Свободи. Десятки жертв. Ось така ціна свободи**» (Звернення Президента України Володимира Зеленського 1 березня 2022 року).

Червоний Хрест (Міжнародний Червоний Хрест (організація)) – знак червоного хреста: «**Ви знаєте, мені сказали, що Червоний Хрест, Міжнародний Червоний Хрест, забороняє нам використовувати емблему на машинах, які виконують гуманітарні місії. Забороняє червоний хрест, ніби це їхня власність. І це показово. Це говорить дуже багато про те, що деякі люди, дуже впливові, вирішили поставити хрест на українцях. Але ми цього не допустимо. І я цього не допущу**» (Звернення Президента України Володимира Зеленського 8 березня 2022 року). У наведеному контексті промовець для підкреслення негативної конотації, якої надає прецедентному імені **Червоний Хрест**, використовує фразеологізм «поставити хрест» – переставати покладати надії на когось, щось, зневіритися у чомусь, що підсилює комунікативний ефект.

Чорнобиль – трагедія, пов'язана із аварією на Чорнобильській атомній електростанції 1986 року: «**А у російських військових – повністю відбита пам'ять про Чорнобиль. Про цю світову трагедію**» (Звернення Президента Володимира Зеленського 4 березня 2022 року).

У воєнно-політичному дискурсі Володимира Зеленського спостерігаємо важливу роль метафори як засобу емоційно-експресивного вербального впливу. Наприклад: «**Коли ми говорили вам, що “Північні потоки” – це зброя й підготовка до великої війни, ми чули у відповідь, що все ж таки це економіка. Економіка. Економіка. А це був цемент для нової стіни**» (Промова Президента України Володимира Зеленського у Бундестазі 17 березня 2022 року); «**Я говорив протягом довгого часу: “Північний потік” – це зброя, яка вдарить по всій Європі. Тепер це очевидно**» (Звернення Президента України Володимира Зеленського 14 березня 2022 року). «Північний потік» – онім, що позначає об'єкт міжнародної економічної інфраструктури, набуває нової прецедентності – «зброя, знаряддя війни».

У той же спосіб онім *Російська Федерація* набуває нової прецедентності за ознаками «тероризм»: «Цей удар по Харкову є воєнним злочином. Це є державним тероризмом **Російської Федерації**. Після такого **Росія** – це держава-терорист. Очевидно. І має бути офіційно» (Звернення Президента України 1 березня 2022 року); «гуманітарна катастрофа»: «**Гуманітарна катастрофа** – два слова, які стали повноцінним синонімом інших двох слів – **Російська Федерація**» (Звернення Володимира Зеленського 11 березня 2022 року).

Для реалізації певних комунікативних інтенцій чинний Президент України застосовує відразу дві техніки впливу – аналогію та присвоєння словам нових значень. Так, під час промови в Бундестазі Володимир Зеленський, використовуючи прецедентні імена *Рональд Рейган, Берлін, Європа*, актуалізує вислів «Зруйнують цю стіну!», який набуває нової прецедентності: «І зараз торговельні маршрути між вами й державою, яка знову принесла у **Європу** жорстоку війну, – колючий дріт над стіною. Над новою стіною, яка розділяє **Європу**. І ви не бачите, що за цією стіною, а вона між нами, між людьми у **Європі**. І через це не всі відчувають вповні те, що сьогодні переживаємо ми. І зараз, щоб не з'явилася нова, за новою стіною, яка знову буде вимагати спокути. Колишній актор, Президент Сполучених Штатів Америки **Рональд Рейган** сказав одного разу в **Берліні**: “Зруйнують цю стіну!”, І я хочу сказати тепер вам. Канцлере Шольц! Зруйнують цю стіну» (Промова Президента України Володимира Зеленського у Бундестазі 17 березня 2022 року).

Вертикальний контекст і асоціативний чи контекстуальний ряд як техніки впливу. Трапляються також приклади використання і таких технік впливу, як вертикальний контекст і асоціативний чи контекстуальний ряд. Апелюючи до універсальних сфер-джерел, як-от: «Історія», «Література», «Релігія», прецедентні імена формують вертикальний контекст (Рослицька, 2018: 154–155) – «культурологічні, історичні, соціально-політичні, філологічні, лінгвокраєзнавчі та інші комунікативні смисли, що супроводжують комунікацію» (Словник сучасної лінгвістики, 2012: 91–92). Зокрема, фіксуємо такі різновиди вертикального контексту, як релігійний та літературний. Наприклад, у промові в Палаті депутатів Італії Володимир Зеленський актуалізує прецедентне ім'я *Папа Франциск*: «Сьогодні вранці я говорив з Його Святістю **Папою Фран-**

циском, і він сказав дуже важливі слова: “Розумію, що ви хочете миру. Розумію, що ви маєте себе захищати. І військові захищають, і цивільні люди мужньо боронять Батьківщину. Кожен захищає Батьківщину”. І я на це відповів: “Наш народ став цим військом”» (Промова Президента України Володимира Зеленського в Палаті депутатів Італії 22 березня 2022 року).

Адресуючи чергове звернення членам парламенту Великої Британії, Президент України цитує видатного англійського драматурга Вільяма Шекспіра (це літературний контекст). Способом актуалізації прецедентного тексту стало прецедентне висловлювання «бути чи не бути»: «**Бути чи не бути?**» – ви добре знаєте це шекспірівське питання. 13 днів тому це питання ще могло прозвучати про Україну. Але зараз – уже ні. Очевидно, що бути. Очевидно, що бути вільними. <...>» (Звернення Президента України Володимира Зеленського до парламенту Великої Британії 8 березня 2022 року).

Важливою технікою емоційно-експресивного вербального впливу у промовах і зверненнях Володимира Зеленського є формування ряду контекстуально однорідних явищ із використанням прецедентних імен: «**Ми пережили у своїй історії й на своїй рідній землі дві світові війни, три голодомори, Голокост, Бабин Яр, Великий терор, вибух у Чорнобилі, окупацію Криму та війну на сході нашої держави**» (Звернення Президента Володимира Зеленського 3 березня 2022 року). Номінативні одиниці, які утворюють цей ряд однорідних явищ, мають змістове наповнення «трагічні події з історії», їхнє нанизування передбачає формування установки про стійкість і незламність українського народу.

Висновки. Здійснене дослідження засвідчило, що Президент України використовує прецедентні імена як засоби вербального впливу. Техніки впливу – формування аналогії, присвоєння словам нових значень, створення потрібного вертикального контексту, асоціативного / контекстуального ряду однорідних явищ. Персвазивна комунікація промовця орієнтована головню на переконання партнерів у необхідності підтримки України у війні проти агресора, тому є провідною в промовах, виступах і зверненнях Володимира Зеленського до представників країн-членів НАТО та Європейського Союзу, політичні лідери яких могли змінити хід війни в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воляннюк І. О. Політичний дискурс в умовах російсько-української війни: лінгвістичний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 47–52.
2. Гурко О. В. Лінгвостилістична специфіка політичних промов В. Зеленського. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72). № 4. Ч. 1. С. 18–22.
3. Євтушена Т., Затворницька В. Прецедентні феномени політичного дискурсу (на прикладі промов Петра Порошенка). *Вісник ОНУ. Сер.: Філологія*. 2016. Т. 21, вип. 2(14). С. 73–78.
4. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 1. 402 с.
5. Кондратенко Н. Експресивний синтаксис у президентському дискурсі Володимира Зеленського. *Записки з українського мовознавства*. 2022. № 29. С. 313–324.
6. Кухарчук І. О. Мовні особливості сучасного політичного дискурсу (на матеріалі публічних виступів Олега Ляшка). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 33. Т. 1. С. 45–47.
7. Лукіна Л. В. Політичний дискурс: сутність та особливості застосування. *Науковий журнал «Політик»*. 2021. Вип. 2. С. 75–80.
8. Місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського / упор. О. В. Красовицький. Харків : Фоліо, 2022. 383 с.
9. Рослицька М. В. Прецедентні імена в політичному дискурсі: формально-семантичні ознаки і соціопрагматичний потенціал (на матеріалі промов президентів України, Польщі та Франції кін. ХХ–поч. ХХІ ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Львів, 2018. 357 с.
10. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Монографічне видання. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 448 с.
11. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектура, варіативність. [На матеріалах сучасної газетної публіцистики] : монографія ; за ред. В. Різуна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. 392 с.
12. Соловійова Т. Типологія та прагматики прецедентних феноменів в українськомовному політичному дискурсі 2014–2019 рр. : дис. ... канд. філол. наук. Кривий Ріг, 2022. 235 с.
13. Стеблина Н. О. Цифровий політичний дискурс України та географія політичних текстів у 2019 р. *Науковий журнал «Політик»*. 2020. Вип. 3. С. 115–121.
14. Сютя Г. М. Прецедентні висловлення в сучасній українській політичній риторичі. *Культура слова*. 2019. № 90. С. 120–131.
15. Щепка О. Воєнно-політичний дискурс у сучасних мас-медіа України. *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Сер.: Філологія (мовознавство)*. 2014. Вип. 20. С. 203–208.
16. Яворська Г. Політичний дискурс у добу політичних змін (на прикладі концептуальної метафори міжособистісних взаємин). *Філологічний вісник : зб. наук. пр.* 2011. № 1. С. 8–19.
17. Яворська Г. Концепт «війна»: семантика і прагматика. *Стратегічні пріоритети. Сер.: Філософія*. 2016. № 1 (38). С. 14–23.
18. Якимчук В., Лопатюк Н. Комунікативні стратегії і тактики в політичних промовах В. Зеленського. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. 2022. № 835–836. С. 127–134.
19. Shchepanska K., Chuchvara A., Kukharchyshyn M. Language and War: Precedent Names in Volodymyr Zelensky's Presidential Discourse. *Dragoman Journal of Translation Studies*. 2025. Issue 18. P. 437–460. URL: <https://www.dragoman-journal.org/articles/06mMsZbc3CrrBFRva6F>

REFERENCES

1. Volianiuk I. O. (2022) Politychnyi dyskurs v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: linhvistychnyi aspekt [Political discourse in conditions of Russian-Ukrainian war: linguistic aspect]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Vyp. 23. T. 1. S. 47–52. [in Ukrainian].
2. Hurko O. V. (2022) Linhvostylistychna spetsyfika politychnykh promov V. Zelenskoho [The intention of persuasiveness in V. Zelensky's speech]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Ser.: Filolohiia. Zhurnalistyka*. T. 33 (72). № 4. Ch. 1. S. 18–22. [in Ukrainian].
3. Yevtushena T., Zatvornyt'ska V. (2016) Pretsedentni fenomeny politychnoho dyskursu (na prykladi promov Petra Poroshenka) [Precedent phenomena of political discourse (based on Petro Poroshenko's speech)]. *Visnyk ONU. Ser.: Filolohiia*. T. 21, vyp. 2(14). S. 73–78. [in Ukrainian].
4. Zahnitko A. P. (2012) Slovyk suchasnoi linhvistyky: poniattia i terminy [Dictionary of modern linguistics: concepts and terms]. Donetsk : DonNU. T. 1. 402 s. [in Ukrainian].
5. Kondratenko N. (2022) Ekspresyvnyi syntaksys u prezydentskomu dyskursi Volodymyra Zelenskoho [Expressive syntax in presidential discourse Vladimir Zelensky]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*. № 29. S. 313–324. [in Ukrainian].
6. Kukharchuk I. O. (2018) Movni osoblyvosti suchasnoho politychnoho dyskursu (na materialy publichnykh vystupiv Oleha Liashka) [Peculiarities of contemporary political discourse (based on the material of Oleg Lyashko's public speeches)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*. № 33. T. 1. S. 45–47. [in Ukrainian].
7. Lukina L. V. (2021) Politychnyi dyskurs: sutnist ta osoblyvosti zastosuvannia [Political discourse: essence and features in political activity]. *Naukovyi zhurnal «Politykus»*. Vyp. 2. S. 75–80. [in Ukrainian].

8. Misiats viiny. Khronika podii. Promovy ta zvernennia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho (2022) [Ukraine aflame. War Chronicles. Month 1. Speeches and addresses by the President of Ukraine V. Zelensky] / upor. O. V. Krasovytskyi. Kharkiv : Folio. 383 s. [in Ukrainian].
9. Roslytska M. V. (2018) Pretsedentni imena v politychnomu dyskursi: formalno-semantychni oznaky i sotsioprahmatychnyi potentsial (na materialy promov prezydentiv Ukrainy, Polshchi ta Frantsii kin. XX–poch. XXI st.) [A precedent name in the political discourse: formal and semantic features and sociopragmatic potential (based on the speeches of the presidents of Ukraine, Poland, and France at the end of the twentieth – early twenty-first centuries)] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.15. Lviv. 357 s. [in Ukrainian].
10. Selivanova O. O. (2012) Svit svidomosti v movi [The world of consciousness in language]. Monohrafichne vydannia. Cherkasy : Yu. Chabanenko. 448 s. [in Ukrainian].
11. Serazhym K. (2002) Dyskurs yak sotsiolinhvalne yavyshe: metodolohiia, arkhitektonika, variatyvnist. [Na materialakh suchasnoi hazetnoi publitsystyky] [Discourse as a sociolinguistic phenomenon: methodology, architecture, variability. Based on the materials of modern newspaper journalism]: monohrafiia ; za red. V. Rizuna ; Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv. 392 s. [in Ukrainian].
12. Soloviova T. (2022) Typolohiia ta prahmatyky pretsedentnykh fenomeniv v ukrainskomovnomu politychnomu dyskursi 2014–2019 rr. [Typology and pragmatics of precedent phenomena in Ukrainian-language political discourse in 2014–2019] : dys. ... kand. filol. nauk. Kryvyi Rih. 235 s. [in Ukrainian].
13. Steblyna N. O. (2020) Tsyfrovyi politychnyi dyskurs Ukrainy ta heohrafiia politychnykh tekstiv u 2019 r. [Ukrainian Digital Political Discourse and Political Texts' Geography in 2019]. Naukovyi zhurnal «Politykus». Vyp. 3. S. 115–121. [in Ukrainian].
14. Siuta H. M. (2019) Pretsedentni vyslovlennia v suchasni ukrainskii politychnii rytorytsi [Precedent statements in modern Ukrainian political rhetoric]. Kultura slova. № 90. S. 120–131.
15. Shchepka O. (2014) Voienno-politychnyi dyskurs u suchasnykh mas-media Ukrainy [Military and political discourse in the modern mass media of Ukraine]. Naukovi zapysky [Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho]. Ser.: Filolohiia (movoznavstvo). Vyp. 20. S. 203–208.
16. Yavorska H. (2011) Politychnyi dyskurs u dobu politychnykh zmin (na prykladi kontseptualnoi metafory mizhosobystisnykh vzaiemyn) [Political discourse in the era of political changes (on the example of the conceptual metaphor of interpersonal relations)]. Filolohichni visnyk : zb. nauk. pr. № 1. S. 8–19.
17. Yavorska H. (2016) Kontsept «viina»: semantyka i prahmatyka [«War» concept: semantics and pragmatics]. Stratehichni priorytety. Ser.: Filosofiia. № 1 (38). S. 14–23. [in Ukrainian].
18. Yakymchuk V., Lopatiuk N. (2022) Komunikatyvni stratehii i taktyky v politychnykh promovakh V. Zelenskoho [Communication strategies and tactics in political speeches of V. Zelensky]. Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriia Fedkovycha. Hermanska filolohiia. № 835–836. S. 127–134. [in Ukrainian].
19. Shchepanska, K., Chuchvara, A., & Kukharchyshyn, M. Language and War: Precedent Names in Volodymyr Zelensky's Presidential Discourse. Dragoman Journal of Translation Studies. 2025. Issue 18. P. 437–460. URL: <https://www.dragoman-journal.org/articles/06mMsZbc3CIrrBFRva6F>